Valiokunnan lausunto PeVL 28/2026 vp– HE 49/2026 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle Kansaneläkelaitoksen tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi (HE 49/2026 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Teija Hautera, sosiaali- ja terveysministeriö
- erityisasiantuntija Anu Polojärvi, oikeusministeriö
- apulaistietosuojavaltuutettu Annina Hautala, tietosuojavaltuutetun toimisto
- professori (emerita) Raija Huhtanen
- professori Tomi Voutilainen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi toimeentulotuesta annettua lakia, yleisestä asumistuesta annettua lakia, eläkkeensaajan asumistuesta annettua lakia, pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmästä annettua lakia ja sairausvakuutuslakia.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.9.2026 ja 1.3.2027.

Hallituksen esitykseen sisältyy lakiehdotusten suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso. Hallituksen käsityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa säätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi asiasta lausunnon.

Valmis
5.0

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

(1) Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeutta koskevia säännöksiä toimeentulotukilaissa, yleisestä asumistuesta annetussa laissa ja eläkkeensaajan asumistuesta annetussa laissa ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä säädetään nykyistä täsmällisemmin ja tarkkarajaisemmin Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada rahalaitoksilta tietoja, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan asian ratkaisemista varten. Lisäksi ehdotetaan säännöksiä, joissa säädetään oikeudesta tehdä näitä tietoja koskevia kyselyjä pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän avulla. Kansaneläkelaitoksen toimesta tapahtuva tilitietojen käsittely ei laajenisi esityksen myötä, sillä nämä tiedot on voimassa olevan sääntelynkin perusteella toimitettava etuushakemusten liitteeksi.

(2) Esityksen tavoitteena on sen perustelujen (s. 29) mukaan parantaa tiedonsaanti- ja tiedonluovutusääntelyä siten, että Kansaneläkelaitos saisi tarpeellisen käsityksen henkilön tilanteesta. Tietojenvaihdon avulla tavoitellaan etuuksia koskevien väärinkäytösten sekä virheellisten maksujen estämistä ja paljastamista.

(3) Ehdotettu sääntely, joka merkitsee ennen kaikkea uudenlaista tapaa laajamittaiseen arkaluonteisten tietojen saantiin, on merkityksellistä erityisesti perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta.

(4) Perustuslakivaliokunta on antanut erityistä merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina ja painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Perustuslakivaliokunta on tämän vuoksi kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään sääntelyyn, jonka on oltava tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 65/2018 vp, s. 45, PeVL 15/2018 vp, s. 40).

(5) Hallituksen esityksen (s. 65) mukaan tiedonsaantioikeuden käyttöä koskevina ennakollisina kontrolleina toimisivat välttämättömyyskriteeri sekä hakijan oikeus halutessaan kieltää Kansaneläkelaitoksen pääsy arkaluonteisiin tietoihin. Perustuslakivaliokunta kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että hakijan kielto-oikeuden käyttämättä jättäminen tai kielto-oikeuden käyttö vaikuttaa myös muiden henkilöiden arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyyn. Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 18 a §:n 5 momentin mukainen Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi hänen muiden perheenjäsenten tietoja, 2. lakiehdotuksen 42 §:n 3 momentin mukainen Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus koskee hakijan lisäksi samaan ruokakuntaan kuuluvien muiden henkilöiden tietoja, ja 3. lakiehdotuksen 43 §:n 3 momentin mukainen Kansaneläkelaitoksen tiedonsaantioikeus hakijan lisäksi hänen avio- tai avopuolisonsa tietoja.

(6) Perustuslakivaliokunnan mielestä täysin ongelmattomana ei voida pitää sitä, että hakijan asettama kielto johtaisi edellä kuvatusti myös muiden asianosaisten velvollisuuteen toimittaa Kansaneläkelaitokselle erikseen tietoja. Ehdotetun sääntelyn perusteella hakija käyttäisi muiden puolesta näiden tiedollista itsemääräämisoikeutta, ja muiden asianosaisten oikeuksia turvaisi ainoastaan lakiehdotuksessa Kelalle säädetty velvollisuus ilmoittaa ennen tietopyynnön tekemistä siitä hakijan lisäksi muille asianosaisille. Perustuslakivaliokunnan mielestä olisi

perusteltua, että sama mahdollisuus käyttää tai olla käyttämättä kielto-oikeutta olisi kaikilla niillä, joiden tilitapahtumatiedoista on kyse. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä muuttaa sääntelyä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Helsingissä 5.5.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Heikki Vestman kok
varapuheenjohtaja Onni Rostila ps
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Teemu Keskisarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Karoliina Partanen kok
jäsen Ville Skinnari sd
varajäsen Saku Nikkanen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Johannes Heikkonen